JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
ANTONIO SAGGIO
25 päivänä maaliskuuta 1999 *

1. Belgian kuningaskunta on yhteisöjen tuomioistuimeen 13.12.1995 toimittamallaan kannekirjelmällä nostanut EY:n perustamissopimuksen 170 artiklan nojalla Espanjan kuningaskuntaa vastaan kanteen, jossa yhteisöjen tuomioistuinta vaaditaan toteamaan, että Espanjan kuningaskunta ei ole noudattanut EY:n perustamissopimuksen 34 artiklan, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuin on tulkinnut sitä asiassa C-47/90, Delhaize ja Le Lion, 9.6.1992 antamassaan tuomiossa [1] (jäljempänä Delhaize-tapaus), mukaisia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa kuninkaan asetuksen nro 157/1988 ja erityisesti sen 19 §:n 1 momentin b kohdan, jossa säädetään velvollisuudesta pullottaa Rioja-viini tuotantoalueella ja jossa näin ollen kielletään pullottamattoman viinin vienti.

Yhteisön lainsäädäntö

2. Yhteisön oikeuteen sisältyy paljon viinialaa koskevaa lainsäädäntöä, jolla on merkitystä käsiteltävänä olevaa kannetta tarkasteltaessa. [2] Näihin lähteisiin viitataan tarkasteltaessa asianosaisten esittämiä väitteitä. Heti aluksi on kuitenkin viitattava 16.3.1987 annettuun neuvoston asetukseen N:o 823/87, [3] jossa vahvistetaan määritellyillä alueilla tuotettujen laatuviinien (jäljempänä tma-laatuviinit tai laatuviinit) tuotantoa ja valvontaa koskevat yhteisön säännöt, koska sillä on erittäin suuri merkitys asian käsittelyn kannalta.

Asetuksen N:o 823/87 1 artiklan toisessa kohdassa ja 15 artiklassa säädetään, että ainoastaan "tämän asetuksen säännösten mukaisista sekä tämän asetuksen että kansallisten säännösten mukaisesti määritellyistä" viineistä voidaan käyttää yhteisön merkintää (kuten merkintää "tma-laatuviini)" tai jäsenvaltioissa tiettyjen viinien kuvaukseen käytettävää perinteistä erityismerkintää. Nämä perinteiset erityismerkinnät ovat Espanjassa merkintä "denominación de origen" ja merkintä "denominación de origen calificada".

* — Alkuperäinen kieli: italia.

1 — Asia C-47/90, Kok. 1992, s. I-3669.

2 — Näistä mainittakoon viinien ja rypäleen puristemehujen kuvausta ja esittelyä koskevista yleisistä säännöistä 24 päivänä heinäkuuta 1989 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2392/89 (EYVL L 232, s. 13) ja viinituotteiden kuljetusten mukana seuraavista asiakirjoista sekä asiaan liittyvien rekistereiden pidosta 26 päivänä heinäkuuta 1993 annettu komission asetus (ETY) N:o 2238/93 (EYVL L 200, s. 10).

3 — Erityisesti määritetyillä alueilla tuotettuja laatuviinejä koskevista erityissäännöksistä 16 päivänä maaliskuuta 1987 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 823/87 (EYVL L 84, s. 59), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna erityisesti 19.6.1989 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2043/89 (EYVL L 202, s. 1) ja viimeksi 26.6.1996 annetulla neuvoston asetuksella N:o 1426/96 (EYVL L 184, s. 1). Asetuksella N:o 823/87 kumottiin sitä edeltänyt ja samasta asiasta 5.2.1979 annettu neuvoston asetus N:o 338/79 (EYVL L 54, s. 48).

Tuotantomenetelmän osalta asetuksessa N:o 823/87 määritellään ja säännellään (yhdessä sellaisten kansallisten säännösten kanssa, joihin asetuksessa nimenomaisesti viitataan) useita "tekijöitä", jotka ovat ominaisia laatuviinien tuotannolle.[4] Näihin tekijöihin kuuluvat tuotantoalueen rajaaminen, tuotantomenetelmät ja -tekniikat ja ne määritykset, joilla kyseisten viinien ominaispiirteet pyritään määrittelemään. Tuotantomenetelmien määrittämistä koskeva toimivalta on jätetty tuottajavaltioille. Asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa nimittäin säädetään, että "jokainen tuottajajäsenvaltio määrittelee kullekin näistä viineistä viiniyttämisen ja viininvalmistuksen erityismenetelmät, joilla saadaan tma-laatuviinejä ja tma-laatukuohuviinejä". Saman asetuksen johdantoosan 12. perustelukappaleessa täsmennetään myös, että "kunkin tma-laatuviinin erityisten laatuominaisuuksien kehittymisen osalta jäsenvaltioille on syytä antaa tietty vapaus määritellä kunkin viinin valmistusmenetelmät yhteisön sallimien enologisten käytäntöjen rajoissa". Asetuksen 18 artiklassa säädetään muun muassa jäsenvaltioiden mahdollisuudesta "määritellä moitteettomat ja vakiintuneet tavat huomioon ottaen alueellaan tma-laatuviinejä koskevia ominaisuuksia tai täydentäviä tai tiukempia tuotannon ja liikkumisen edellytyksiä". Kyseisessä asetuksessa vahvistetaan lisäksi kunkin tuotantomenetelmän osalta tiettyjä vähimmäiskriteereitä, joita jäsenvaltioiden on joka tapauksessa noudatettava.[5]

Asetuksen 13 artiklassa (sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 2043/89) säädetään viinejä koskevien määritysten osalta, että "tuottajat velvoitetaan asettamaan tma-laatuviinin nimikkeellä mahdollisesti kuvatut viinit analyyttiseen määritykseen ja aistinvaraiseen arviointiin", ja täsmennetään, että "a) analyyttisen määrityksen on mitattava vähintään niiden kyseiselle tma-laatuviinille ominaisten aineksien arvot, jotka on lueteltu liitteessä I"[6] ja että "b) aistinvarainen arviointi koskee väriä, kirkkautta, tuoksua ja makua". Asetuksen 16. perustelukappaleessa todetaan, että kyseisistä määrityksistä ja arvioinneista on säädetty ja ne on tehty pakollisiksi "tuottajien kannustamiseksi tarkkailemaan jatkuvasti tma-laatuviinien laatutasoa, erityisesti kun kyseessä on niiden erityisten ominaisuuksien kehittyminen". Asetuksen 16 artiklassa jäsenvaltiot velvoitetaan varmistamaan laatuviinien valvonta ja suojelu.[7] On myös todettava, että myöhemmin annetussa asetuksessa N:o 2048/89[8] vahvistetaan koko viinialaa koskeva valvontajärjestelmä, minkä lisäksi siinä annetaan komissiolle oikeus toimia kyseisellä alalla yhteistyössä kansallisten viranomaisten

4 — Direktiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:
" Edellä 1 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitetut säännökset perustuvat, ottaen huomioon perinteiset tuotanto-olosuhteet, elleivät ne rajoita laatupolitiikan ja yhteismarkkinoiden toteutumista, seuraaviin tekijöihin:
a) tuotantovyöhykkeen rajaaminen;
b) viiniköynnöslajikkeet;
c) viljelykäytännöt;
d) viiniyttämismenetelmät;
e) luonnollinen alkoholin vähimmäispitoisuus tilavuusprosentteina;
f) hehtaarituotos;
g) aistinvaraisten ominaisuuksien määritys ja arviointi."

5 — Ks. 7 artiklan 2 kohta, 8 artiklan 3 kohta, 9 artiklan 2 kohta sekä 12. perustelukappale.

6 — Kyseinen liite sisältää luettelon tekijöistä, jotka voidaan 13 artiklan mukaisesti ottaa huomioon ja joiden avulla on mahdollista luonnehtia määritellyillä alueilla tuotettuja laatuviinejä; 13 artiklan mukaan kukin tuottajajäsenvaltio vahvistaa kyseisten tekijöiden raja-arvot.

7 — Tämä tehtävä on täytettävä noudattaen viinikaupan yhteisestä järjestämisestä 16 päivänä maaliskuuta 1987 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 822/87 (EYVL L 84, s. 1) 83 artiklan mukaista menettelyä.

8 — Yleisistä tarkastuksia koskevista säännöistä viinialalla 19 päivänä kesäkuuta 1989 annettu asetus (ETY) N:o 2048/89 (EYVL L 84, s. 1).

kanssa ja luodaan yhteistyömuotoja eri valvontaviranomaisten välille.

Kansallinen lainsäädäntö

3. Viiniköynnöksestä, viinistä ja alkoholipitoisista juomista 2.12.1970 annetussa Espanjan laissa nro 25/1970 (jäljempänä laki nro 25/70) säädetään nimityksen "denominación de origen" [9] myöntämisestä tietyille viineille [10] ja sääntelyneuvoston (Consejo Regulador) perustamisesta kunkin viinin osalta. Kyseisen neuvoston tehtävinä ovat: a) laatia ehdotus alkuperänimityksen käyttöä koskevaksi säännöstöksi, joka hyväksytään maatalousministerin päätöksellä; b) ohjata, valvoa ja tarkastaa "denominación de origen" -nimityksellä varustettujen viinien tuotantoa, valmistusta ja laatua; c) pitää huolta kyseisen nimityksen arvon säilymisestä kansallisilla ja ulkomaisilla markkinoilla; d) nostaa syyte tapauksissa, joissa nimitystä on käytetty lainvastaisesti ja e) varmistaa edellä mainitun lain nojalla määrättyjen sakkojen ja seuraamusten perintä ja täytäntöönpano. Rioja-viinin osalta sääntelyneuvoston laatima säännöstö hyväksyttiin maatalousministerin 2.6.1976 tekemällä päätöksellä.

4. Kuninkaan asetuksella nro 157, joka annettiin 22.2.1988, vahvistettiin alkuperänimityksen "calificada" myöntämistä koskevat edellytykset. Asetuksen 19 §:n 1 momentissa säädetään muun muassa, että luvan saamiseksi edellytetään seuraavaa: a) viiniä pidetään kaupan ainoastaan sen jälkeen, kun se on pullotettu alkuperävarastoissa (bodegas de origen); b) sääntelyneuvosto on tuotannosta markkinoille saattamiseen saakka suorittanut tuotteen määrää ja laatua koskevia tarkastuksia ja c) tuotteiden lähtiessä alkuperävarastoista säiliöt varustetaan numeroiduilla etiketeillä tai sineteillä. [11] Kyseisen asetuksen siirtymäsäännösten perusteella edellytys a) koskee Espanjan alueelta vietyjä viinejä viiden vuoden kuluttua asetuksen julkaisemisesta eli 24.2.1993 alkaen.

5. Rioja-viinin sääntelyneuvosto hyväksyi 8.9.1988 kiertokirjeen, jossa se korosti, että se oli asteittain lisännyt pullotettuna myytävän viinin määrää ja vähentänyt pullottamattomana myytävää määrää. Maasta viedyn viinin osalta neuvosto totesi, että pullottamattoman viinin myynti oli 5 prosenttia vuosittaisesta kokonaismyynnistä. Neuvosto päätti näin ollen lakkauttaa pullottamattoman viinin myynnin kieltämällä sen "ei ainoastaan viinin

9 — Lain nro 25/70 79 §:n mukaan "denominación de origen" on "el nombre geográfico de la región, comarca, lugar o localidad empleado para designar un producto procedente de la vid, del vino o los alcoholes de la respectiva zona, que tengan cualidades y caracteres diferenciales debidos principalmente al medio natural y a su elaboración y crianza" (sen alueen, kunnan, seudun tai paikkakunnan maantieteellistä nimeä, jota käytetään kuvaamaan asianomaisen vyöhykkeen viiniköynnöksestä valmistettuja tuotteita, viinejä ja tisleitä, joilla on sellaisia ominaisuuksia ja ominaispiirteitä, jotka johtuvat pääasiallisesti ympäristöstä, tuotteen valmistamisesta ja sen vanhentumisesta).

10 — Edellä mainitun lain nro 25/70 84 §:n nojalla maatalousministeri myöntää alkuperänimityksen alkuperänimityksiä käsittelevän kansallisen viraston esityksestä ja viinintuottajien pyynnöstä.

11 — Myös nimityksen "calificada" myöntämisen edellyttämät erityiset ominaispiirteet on osoitettu jo 23.3.1972 annetun asetuksen nro 835 — jolla on vahvistettu viiniköynnöksen, viinin ja alkoholipitoisten juomien asemaa koskeva säännöstö — 86 §:n 2 momentin c kohdassa.

julkisuuskuvan ja arvon takia" vaan myös siksi, että Rioja-viinille voitaisiin myöntää alkuperänimitys "calificada". Kyseinen alkuperänimitys myönnettiin Rioja-viinille 3.4.1991 tehdyllä ministerin päätöksellä. Päätöksen liitteenä on "Denominación de Origen Calificada Riojaa" ja Riojan sääntelyneuvostoa koskeva uusi säännöstö. [12] Erityisesti viinin pullotusta koskevan velvollisuuden ja viinin markkinoille saattamista koskevien edellytysten osalta kyseisessä säännöstössä ei juurikaan muuteta alkuperänimityksellä "Rioja" varustettuja viinejä koskevaa järjestelmää [13] ja todetaan näin ollen nimenomaisesti velvollisuus pullottaa viini tuotantoalueella.

Delhaize-tapaus

6. Mainitussa asiassa, jonka asianosaisina olivat toisaalta belgialainen yritys Delhaize ja toisaalta kaksi muuta yritystä eli Promalvin, jonka kotipaikka on Belgiassa, ja Bodegas Unidas SA, jonka kotipaikka on Espanjassa, ja joka koski sitä, että kaksi viimeksi mainittua yritystä eivät olleet täyttäneet sopimusta, jonka tarkoituksena oli se, että Delhaize ostaisi lastin pullottamatonta Rioja-viiniä pullottaakseen sen itse, tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi asia oli saatettu, kysyi EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimelta, merkitsikö laatuviinien tuotantoa ja kauppaa koskeva Espanjan lainsäädäntö ja erityisesti kuninkaan asetus nro 157/88, jossa velvoitetaan pullottamaan kyseinen viini tuotantoalueella, perustamissopimuksen 34 artiklassa tarkoitettua vaikutuksiltaan viennin määrällistä rajoittamista vastaavaa toimenpidettä.

7. Vastatessaan tähän kysymykseen yhteisöjen tuomioistuin totesi, että "kansallinen lainsäädäntö, jota sovelletaan alkuperänimityksellä varustettuihin viineihin ja jolla rajoitetaan sen viinin määrää, joka voidaan viedä pullottamattomana, ja jolla toisaalta sallitaan pullottamattoman viinin myynti tuotantoalueen sisällä, merkitsee EY:n perustamissopimuksen 34 artiklassa kiellettyä vaikutuksiltaan viennin määrällistä rajoittamista vastaavaa toimenpidettä".

8. Sellaisen seikan osalta, joka ei ilmennyt kysymyksestä, mutta jonka Espanjan hallitus toi esille oikeudenkäynnin kuluessa ja joka koski sitä, voitiinko riidanalaisia säännöksiä pitää oikeutettuina EY:n perustamissopimuksen 36 artiklan nojalla

12 — Säännöstössä todetaan, että neuvosto koostuu viinialan edustajista, sen itsehallintoalueen edustajista, jolla tuotantoalue sijaitsee, sekä maatalousministeriön edustajasta.

13 — Säännöstön 32 §:ssä todetaan tosiasiassa seuraavaa: "1. El embotellado de vinos amparados por la denominación de origen calificada Rioja deberá ser realizado exclusivamente en las bodegas inscritas autorizadas por el Consejo Regulador, perdiendo el vino en otro caso el derecho al uso de la denominación. 2. Los vinos amparados por la denominación de origen calificada Rioja unicamente pueden circular y ser expedidos por las bodegas inscritas en los tipos de envase que no perjudiquen su calidad o prestigio y aprobados por el Consejo Regulador. Los envases deberán ser de vidrio, de las capacidades autorizadas por la Comunidad Económica Europea a excepción de la gama de un litro." (1. Alkuperänimityksellä "calificada" suojatun viinin pullotus suoritetaan yksinomaan sääntelyneuvoston hyväksymissä luetelluissa varastoissa; muussa tapauksessa viinistä ei voida käyttää kyseistä nimitystä. 2. Alkuperänimityksellä "calificada Rioja" suojattuja viinejä voidaan saattaa markkinoille ja lähettää ainoastaan mainituista luetelluista varastoista ja sellaisissa erityisissä pulloissa, jotka eivät vaaranna viinien laatua ja niiden mainetta ja jotka sääntelyneuvosto on hyväksynyt. Pullojen on oltava lasista ja tilavuudeltaan Euroopan talousyhteisön hyväksymiä, poikkeuksena yhden litran pullot).

ja erityisesti teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojelun perusteella,[14] yhteisöjen tuomioistuin totesi, että "kunkin jäsenvaltion asiana on määritellä asetuksessa N:o 823/87 asetetuissa rajoissa ne edellytykset, jotka koskevat alueeseensa kuuluvan maantieteellisen vyöhykkeen käyttöä alkuperänimityksenä, jonka avulla on mahdollista osoittaa tietyn viinin olevan peräisin kyseiseltä vyöhykkeeltä". Yhteisöjen tuomioistuin totesi lisäksi, että "niiltä osin kuin kyseiset edellytykset ovat perustamissopimuksen 34 artiklassa tarkoitettuja toimenpiteitä, ne voidaan perustella perustamissopimuksen 36 artiklassa tarkoitetulla teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojelulla ainoastaan silloin, kun kyseiset edellytykset ovat välttämättömiä, jotta alkuperänimitys voisi täyttää erityistehtävänsä". Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin lausui, että "alkuperänimityksen erityistehtävä on taata se, että sillä varustettu tuote on peräisin määritellyltä maantieteelliseltä alueelta ja että sillä on tietyt erityisominaisuudet" ja että "näin ollen velvollisuus pullottaa viini tuotantoalueella edellytyksenä sille, että kyseinen alueen nimeä voidaan käyttää viinin alkuperänimityksenä, voidaan perustella sen takaamisella, että alkuperänimitys täyttää erityistehtävänsä, ainoastaan jos viinin pullotus tuotantoalueella antaisi kyseiseltä alueelta peräisin olevalle viinille erityisominaisuuksia, joiden perusteella se olisi yksilöitävissä, tai jos pullotus tuotantoalueella olisi välttämätöntä viinillä jo olevien erityisominaisuuksien säilyttämiseksi" (tuomion 16, 17 ja 18 kohta).

9. Yhteisöjen tuomioistuin on siis todennut, että kansallisessa lainsäädännössä asetettu velvollisuus pullottaa laatuviinit tuotantoalueella on ristiriidassa 34 artiklan kanssa niiltä osin kuin kyseisessä lainsäädännössä estetään mainittujen viinien vienti pullottamattomana, mutta myöntänyt samalla 36 artiklan perusteella, että kyseistä lainsäädäntöä voitiin joka tapauksessa pitää oikeutettuna, jos pullottamista koskeva velvollisuus takaisi sen, että tuote on peräisin tietyltä maantieteelliseltä alueelta ja että sillä on tiettyjä erityisominaisuuksia. Yhteisöjen tuomioistuin on tämän asian osalta todennut lisäksi, "ettei ollut osoitettu, että viinin pullotus tuotantoalueella olisi sellainen toimenpide, jolla viinille annettaisiin erityisominaisuuksia, tai välttämätön toimenpide sillä jo olevien erityisominaisuuksien säilyttämiseksi" (tuomion 19 kohta).

10. Yhteisöjen tuomioistuin totesi lisäksi, ettei asetuksen N:o 823/87 edellä mainittuun 18 artiklaan, jonka nojalla jäsenvaltiot voivat laatuviinien osalta määritellä täydentäviä tai tiukempia liikkumisen edellytyksiä kuin mainitussa asetuksessa on asetettu, voida vedota sen osoittamiseksi, että kansallinen lainsäädäntö olisi yhteisön oikeuden mukainen. Kyseistä säännöstä ei nimittäin yhteisöjen tuomioistuimen mukaan "voida tulkita siten, että jäsenvaltiot voisivat sen perusteella asettaa edelly-

14 — On muistettava, että Espanjan kuningaskunta oli väittänyt, että kuninkaan asetus nro 157/88 voitiin joka tapauksessa perustella perustamissopimuksen 36 artiklassa tarkoitetun teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojaamista koskevilla vaatimuksilla, koska mainitun asetuksen tarkoituksena oli suojella tuottajia epärehelliseltä kilpailulta ja kuluttajia kaupankäynnissä esiintyviltä petoksilta, ja että lisäksi alkuperänimitysten suojelemista koskeva järjestelmä, joka oli luotu Lissabonissa 31.10.1958 tehdyllä sopimuksella alkuperänimitysten suojelemisesta ja niiden kansainvälisestä rekisteröinnistä, on verrattavissa tavaramerkkejä koskevaan järjestelmään, joten alkuperänimityksiä on pidettävä "yhteisinä tavaramerkkeinä" eli tavaramerkkeinä, jotka kuuluvat kaikille sellaisille tuottajille, jotka toimimalla määritetyllä maantieteellisellä alueella ja käyttämällä erityisiä tuotantotekniikoita valmistavat tuotetta, jolla on siihen alueeseen liittyvät erityiset ominaispiirteet, jossa tuote valmistetaan.

tyksiä, jotka ovat tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien perustamissopimuksen määräysten vastaisia" (tuomion 26 kohta).

Pääasia

11. Belgian hallitus arvostelee kanteessaan Espanjan kuningaskuntaa perustamissopimuksen 34 ja 5 artiklan rikkomisesta ja vetoaa siihen, että riidanalainen Espanjan lainsäädäntö on tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevan yhteisön oikeuden vastainen, ja siihen, että Espanjan kuningaskunta on jättänyt toteuttamatta asiassa Delhaize annetun tuomion noudattamisen edellyttämät toimenpiteet.

12. Sen toteamiseksi, onko Espanjan hallitus jättänyt noudattamatta velvoitteitaan, on ensiksi tutkittava, onko asiaa koskeva Espanjan lainsäädäntö tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien määräysten ja säännösten ja erityisesti perustamissopimuksen 34 artiklan ja edellä mainitun asetuksen N:o 823/87 18 artiklan vastainen, ja jos vastaus tähän ensimmäiseen kysymykseen on myöntävä, onko kyseinen lainsäädäntö perusteltavissa perustamissopimuksen 36 artiklan mukaisesti. On siis todettava, onko Espanjan kuningaskunta jättänyt noudattamatta yhteisön oikeudesta — sellaisena kuin sitä on tulkittu Delhaize-tapauksessa — johtuvia velvoitteitaan, kun säätänyt velvollisuudesta pullottaa Rioja-viini tuotantoalueella.

Perustamissopimuksen 34 artiklan rikkominen

13. Belgian hallitus, jota tukevat Tanskan kuningaskunnan, Alankomaiden kuningaskunnan, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Suomen tasavallan hallitukset, väittää, että Espanjan hallitus on rikkonut perustamissopimuksen 34 artiklaa, sellaisena kuin sitä on tulkittu Delhaize-tapauksessa, koska se ei ole kumonnut tai muuttanut kuninkaallista asetusta nro 157/88 ja erityisesti sen 19 §:n 1 momenttia, jossa yhdeksi edellytykseksi sille, että viinistä voidaan käyttää alkuperänimitystä, asetetaan se, että viini pullotetaan tuotantoalueella sijaitsevassa varastossa. Koska on kiistatonta, että tähän päivään mennessä sitä yhteisön lainsäädäntöä ja Espanjan lainsäädäntöä, jonka huomioon ottaen yhteisöjen tuomioistuin antoi tuomionsa asiassa Delhaize, ei ole muutettu, yhteisöjen tuomioistuimen perusteluilla on kantajana olevan jäsenvaltion mukaan edelleen täysi vaikutus, joten yhteisöjen tuomioistuimella ei ole tässä oikeudenkäynnissä muuta mahdollisuutta kuin vahvistaa, että Espanjan lainsäädäntö ei ole yhteisön oikeuden mukaista.

14. Espanjan hallitus väittää sitä vastoin, että sen lainsäädäntö on perustamissopimuksen 34 artiklan mukaista, koska sillä ei rajoiteta pullottamattoman laatuviinin vientiä vaan säädetään ainoastaan alkuperänimityksen laitonta ja valvomatonta käyttöä koskevasta kiellosta. Espanjan hallitus toteaa, että Riojan alueella tuotettua viiniä voidaan vapaasti viedä pullottamattomana tuotantoalueen ulkopuolelle ja pullottaa vasta sitten, vaikka sitä ei tässä tapauksessa voidakaan pitää kaupan Riojan alkuperänimityksellä varustettuna.

15. Tätä näkemystä ei voida pitää vakuuttavana. Tältä osin on muistettava, että yhteisöjen tuomioistuin on jo Delhaize-tapauksessa todennut, että sellaisella kansallisella säännöstöllä, josta asiassa on kyse, "rajoitetaan erityisesti pullottamattoman viinin vientiä ja annetaan siten erityinen etu tuotantoalueella sijaitseville pullotusyrityksille" (tuomion 14 kohta). [15]

16. Lisäksi on todettava, että Espanjan hallituksen väitteellä siitä, että tuotantoalueen sisälläkin pullottamattoman viinin myynti on sallittua ainoastaan sääntelyneuvoston rekistereihin kirjattujen varastojen välillä ja että sen edellytyksenä on nimenomainen lupa, ei ole mitään merkitystä arvioitaessa sitä, onko 34 artiklaa rikottu, koska se ei vaikuta mitenkään siihen, että tuottajien on mahdotonta viedä pullottamatonta viiniä Espanjan ulkopuolelle. Kyseinen lupa koskee nimittäin ainoastaan pullottamattoman viinin myyntiä (ja siten kuljetusta) tuotantoalueen sisällä. Kuten julkisasiamies on asiassa Delhaize esittämässään ratkaisuehdotuksessa todennut, "erilainen kohtelu perustuu siihen, että viinin tuottajien on mahdollista myydä tuotantoalueella viiniä, jota ei ole vielä pullotettu, kun taas tällaista myyntiä ei voida harjoittaa edellä mainitun alueen ulkopuolella" (ratkaisuehdotuksen 29 kohta). [16] Lisäksi voidaan mainita, että vaikka 18 artiklassa jäsenvaltioiden epäilemättä sallitaankin antavan kansallisessa oikeusjärjestyksessään säännöksiä, joista voi seurata jäsenvaltioiden väliseen viinikauppaan kohdistuvia rajoituksia, nämä rajoitukset eivät kuitenkaan — kuten yhteisöjen tuomioistuin on vuonna 1992 Delhaize-tapauksessa todennut — saa olla niin laajoja kuin Espanjan lainsäädäntöön sisältyvät rajoitukset, koska Espanjan lainsäädäntö johtaa tosiasiassa pullottamattoman viinin vientikieltoon ja on näin ollen ilmeisessä ristiriidassa tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien EY:n perustamissopimuksen määräysten kanssa.

17. Tulkinta, johon yhteisöjen tuomioistuin on Delhaize-tapauksessa päätynyt ja joka koskee Espanjan lainsäädännön ja perustamissopimuksen 34 artiklan välistä suhdetta, on selvästi ja yksinkertaisesti vahvistettava, koska mitään tosiseikkaa tai oikeudellista seikkaa, jonka perusteella kannanmuutos olisi perusteltu, ei ole ilmennyt.

18. Pidän ilmeisen perusteettomina niitä väitteitä, joita Espanjan hallitus — joka haluaa osoittaa, että sen laatuviinejä koskeva lainsäädäntö on yhteisön oikeuden mukainen — kuvittelee pystyvänsä esittämään sillä perusteella, että asiassa Delhaize annetussa tuomiossa ei lausuta Espanjan lainsäädännön lainvastaisuudesta sen takia, että tuomio koskee ainoastaan asiaan liittyviä yhteisön oikeuden säännöksiä ja että kyseisessä tuomiossa otetaan lisäksi yleisesti huomioon kaikkien jäsenvaltioiden laatuviinejä koskevat säännökset. Tältä osin on todettava, että toisin kuin Espanjan hallituksen asiamies väittää, asiassa Delhaize annetussa tuomiossa otetaan nimenomaan huomioon laatuviinejä koskeva Espanjan lainsäädäntö ja se todetaan

15 — Ks. mm. asia 118/86, Nertsvoederfabriek Nederland, tuomio 6.10.1987 (Kok. 1987, s. 3883, 11 kohta), jossa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että "34 artiklaa on sovellettava silloin, kun kansalliseen lainsäädäntöön sisältyy tuottajille asetetun velvollisuuden muodossa implisiittinen vientikielto".

16 — On mainittava, että velvollisuus pullottaa viini Riojan alueella pidettiin voimassa edellä mainitussa 3.4.1991 tehdyssä päätöksessä eli sen jälkeen, kun asiassa Delhaize esitetyt ennakkoratkaisukysymykset oli muotoiltu.

nimenomaisesti yhteisön oikeusjärjestyksen vastaiseksi.

19. Minun on näin ollen todettava, että kyseinen Espanjan lainsäädäntö on perustamissopimuksen 34 artiklan vastainen, koska se rajoittaa nimenomaisesti Rioja-viinin vientiä ja johtaa sisäisen kaupan ja vientikaupan erilaiseen kohteluun vientikaupan vahingoksi. Lisäksi tämä merkitsee epäedullisempaa asemaa ulkomaille sijoittautuneelle pullotusteollisuudelle.

Perustamissopimuksen 36 artiklan soveltaminen

20. Aluksi on todettava, että yhteisöjen tuomioistuin totesi Delhaize-tapauksessa, että "velvollisuus pullottaa viini tuotantoalueella edellytyksenä sille, että kyseisen alueen nimeä käytetään alkuperänimityksenä, voidaan perustella sen takaamisella, että alkuperänimitys täyttää erityistehtävänsä". Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan asia on näin kuitenkin *ainoastaan*, jos "pullotus tuotantoalueella antaa kyseiseltä alueelta peräisin olevalle viinille erityisominaisuuksia, joiden perusteella se olisi yksilöitävissä, tai jos pullotus tuotantoalueella olisi välttämätöntä viinillä jo olevien erityisominaisuuksien säilyttämiseksi". Yhteisöjen tuomioistuin on näistä yleisistä lähtökohdista käsin kuitenkin todennut Riojan alueella tuotetun viinin osalta, että kyseisessä tapauksessa 36 artiklan soveltamisedellytykset eivät täyttyneet, koska ei ollut "osoitettu, että viinin pullotus tuotantoalueella olisi sellainen toimenpide, jolla viinille annettaisiin erityisominaisuuksia, tai välttämätön toimenpide sillä jo olevien erityisominaisuuksien säilyttämiseksi".

21. Näin ollen on tutkittava, onko käsiteltävänä olevassa asiassa tällainen seikka kyetty osoittamaan. Oikeudenkäyntiasiakirjoja tutkimalla on näin ollen tarkistettava, voidaanko velvollisuus pullottaa Rioja-viini tuotantoalueella perustella perustamissopimuksen 36 artiklan mukaisesti teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojelemisella ja erityisesti tarpeella taata se, että alkuperänimitys "Rioja" täyttää tehtävänsä.

22. Asianosaiset ja väliintulijat ovat mainitun kysymyksen osalta — joka on olennainen kyseisen riidan ratkaisemisen kannalta — omaksuneet kaksi eri suuntausta. Viiniä tuovat jäsenvaltiot, toisin sanoen Belgian kuningaskunta ja sitä tukevat väliintulijat (Tanskan kuningaskunta, Alankomaiden kuningaskunta, Suomen tasavalta ja Yhdistynyt kuningaskunta), ovat väittäneet, että paikan päällä tapahtuva pullottaminen ei ole välttämätön toimenpide viinin laadun takaamiseksi ja sen maineen suojelemiseksi. Viiniä tuottavat ja sitä vievät valtiot (Espanjan kuningaskunta, Italian tasavalta ja Portugalin tasavalta) ovat sitä vastoin väittäneet, että pullottaminen paikan päällä on välttämätöntä kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi. Samaa kantaa on tukenut myös komissio,

joka on näin ollen muuttanut suuntaviivojaan suhteessa edellä mainittuun ennakkoratkaisuasiaan Delhaize.

Espanjan hallituksen mukaan velvollisuus pullottaa alkuperänimityksellä "calificada" varustetut viinit tuotantopaikalla voidaan perustella kahdella syyllä, eli ensinnäkin sillä, että pullottamattoman Rioja-viinin vienti ulkomaille merkitsee viinin kuljettamista säiliöissä huomattavia matkoja, mikä voi aiheuttaa viinin erityisominaisuuksien muuttumisen, ja toiseksi sillä, että sellaisen huonompilaatuisen viinin markkinoille saattaminen, jota kuvattaisiin tuotantoalueella pullotetulle viinille varatulla alkuperänimityksellä "calificada", voisi vahingoittaa kyseisen tuotteen mainetta.

23. Sen tutkimiseksi, voidaanko tässä tapauksessa niitä Rioja-viinin markkinoille saattamista koskevia rajoituksia, jotka aiheutuvat velvollisuudesta pullottaa viini tuotantoalueella, perustella perustamissopimuksen 36 artiklan nojalla, on ensiksi tarkasteltava tosiseikkoja sen selvittämiseksi, onko tuotantoalueen ulkopuolella pullotuksella (tai voiko sillä olla) vaikutuksia tuotteen laatuun, ja tutkittava tämän jälkeen, ovatko nämä vaikutukset omiaan vaarantamaan niiden Rioja-viinien tuottajien maineen, jotka ovat perustamissopimuksen 36 artiklan mukaisesti suojatun teollisen ja kaupallisen omaisuuden haltijoita. Ensimmäisen seikan tutkiminen on luonteeltaan teknistä ja siinä on näin ollen otettava huomioon osapuolten asiantuntijoiden ilmaisemat mielipiteet. Toisen seikan tutkiminen koskee viinin mainetta ja se liittyy näin ollen sellaisiin intresseihin, joiden ilmaus alkuperänimitys on, ja niihin keinoihin, joita yhteisön oikeusjärjestys tarjoaa mainittujen intressien suojaamiseksi.

a) Viinin paikan päällä tapahtuvan pullotuksen vaikutukset viinin laatuun

24. Niiden vaikutusten osalta, joita viinin pullotustoimenpiteillä on viinin laatuun, asiantuntijat ovat yksimielisiä siitä, että kyseisiä toimenpiteitä ei voida pitää ainoastaan tyhjien astioiden täyttämisenä, koska toimenpiteisiin sisältyy ennen varsinaista pullotusta lukuisia monimutkaisia enologisia toimenpiteitä (suodatus, kirkastus, kylmäkäsittely jne.), jotka voivat vaarantaa viinin laadun ja muuttaa sen ominaisuuksia, jos niitä ei suoriteta kaikkien taiteen sääntöjen mukaisesti.

Kuten komission asiantuntija professori Alain Bertrand on suullisessa käsittelyssä todennut, nämä toimenpiteet ovat vieläkin monimutkaisempia ja edellyttävät näin ollen erityisiä menetelmiä ja erikoishenkilöstöä silloin, kun erikoiskäsittelyin pitää korjata hapen vähentyminen, josta viini voi kärsiä, kun sitä kuljetetaan pul-

lottamattomana satoja kilometrejä.[17] Nämä toimenpiteet saattavat aiheuttaa tuotteen värin, maun ja aromin muuttumista. Komission asiantuntija on näin ollen todennut, että hän oli vakuuttunut "30 vuotta enologiatutkimuksia harjoittaneena henkilökohtaisesti siitä, että vaikka sitä ei ole täysin aukottomasti mahdollista näyttää toteen, tietyllä alkuperänimityksellä varustetun viinin ominaisuudet säilyvät varmasti paremmin, jos rypäleet kuljetetaan viinin lopulliseen käsittelypaikkaan ilman, että viiniä kuljetetaan ennen sen pullottamista". Asiantuntija on joka tapauksessa todennut, että näin ollen ei voida pitää ehdottoman poissuljettuna sitä, että viinin ominaisuudet voitaisiin myös säilyttää silloin, kun viini pullotetaan tuotantoalueen ulkopuolella; jotta näin tapahtuisi, on kuitenkin välttämätöntä, että kuljetus tapahtuu täydellisissä olosuhteissa ja että kaikki pullotusta edeltävät ja siihen liittyvät toimenpiteet suoritetaan kaikkien taiteen sääntöjen mukaisesti. Professori Bertrand on todennut tältä osin suullisessa käsittelyssä, että "kun viini pumpataan kuljetussäiliöön se hapettuu väistämättä. Kun kuljetus kestää pitkän ajan, viini kuluttaa osan — noin puolet — tästä hapesta kahden tai kolmen päivän kuluessa varsinkin silloin, kun lämpötila on hieman kohonnut. Kun viini pumpataan uudelleen varastosta huolehtivan kauppiaan säiliöihin, se hapettuu uudelleen. Tällä välin syntyy — — peroksideja, jotka aiheuttavat viinin kannalta huomattavasti haitallisempia muutoksia kuin sen pumppaaminen ainoastaan kerran pullotuksen yhteydessä".

25. Yhdistyneen kuningaskunnan asiantuntija on tämän kysymyksen osalta toimittanut lausunnon, joka ei pääkohdiltaan juurikaan poikkea professori Bertrandin lausunnosta. Hän nimittäin toteaa kertomuksessaan, että kun pullotus tapahtuu tuotantoalueen ulkopuolella, viinin alkuperäinen laatu voidaan kuitenkin taata, jos kuljetus suoritetaan noudattaen erityisiä teknisiä varotoimenpiteitä ja erityisesti käyttäen lämpösuojattuja säiliöitä, joiden avulla viinin lämpötila on mahdollista pitää alhaisena. Kyseinen asiantuntija toteaa, että hapettumisen vaara, joka viiniin kohdistuu silloin, kun se kuljetetaan tuotantoalueen ulkopuolelle, esiintyy myös silloin, kun viiniä kuljetaan kyseisen alueen sisällä, joten viimeksi mainitussakin tapauksessa tämän vaaran välttämiseksi (tai ainakin pienentämiseksi) pumppaustoimenpiteet on suoritettava määriteltyjen teknisten sääntöjen mukaisesti ja noudattaen samoja varotoimenpiteitä.

26. Edellä esitetyistä asiantuntijalausunnoista ilmenee näin ollen, että pullottamattoman viinin kuljetus johtaa tai ainakin voi johtaa tuotteen muuttumiseen sen aromin, maun ja värin osalta ja että tämä epäkohta voi olla vältettävissä jos kuljetus tapahtuu tiettyjä teknisiä määräyksiä noudattaen. Lausunnoista ilmenee myös, että pullotustoimenpiteet ovat teknisesti monimutkaisia ja että ne voivat aiheuttaa viinin laadun ja ominaisuuksien

17 — Komissio toteaa 17.9.1996 päivätyssä väliintulokirjelmässään professori Bertrandin kertomukseen viitaten, että "viinin kuljettaminen paikasta toiseen merkitsee aina sitä, että herkkiä ainesosia ja siten osa luontaisesta aromista katoaa", että "kuljetus ja liike aiheuttavat spontaania kaasun poistumista, joka voi hiilidioksidin poistumisen lisäksi johtaa erittäin herkkien ainesosien, kuten estereiden, ja jopa raskaampien ainesosien häviämiseen fyysisen rasituksen takia", että "tämä ilmiö on sitä voimakkaampi mitä pidemmästä matkasta on kyse" ja että "näin ollen on oletettavaa, että yli tuhannen kilometrin kuljetus säiliöissä, joita ei ole ilmastoitu, johtaa useiden millilitrojen hapenkulutukseen".

tuntuvia muutoksia, jos niitä ei suoriteta kaikkien taiteen sääntöjen mukaan.

27. Näin ollen ainoa asianmukainen tapa, jolla tuottajille ja kuluttajille voidaan taata sellaisen tuotteen laatu, jonka ostaja on pullottanut muualla kuin tuotantomaassa, perustuu siihen, että pullotustoimenpiteitä valvotaan järjestelmällisesti siinä maassa, jossa ne suoritetaan. Vielä on siis tutkittava, sallitaanko yhteisön oikeudessa viiniä ja siten siihen kuljetuksen aikana syntyneitä muutoksia koskeva laadunvalvonta tai asetetaanko siinä mahdollisesti tätä koskeva velvoite, ja minkälaisesta valvonnasta voi olla kyse.

28. Edellä on jo todettu, että vaikka tuottajat velvoitetaan asetuksen N:o 823/87 13 artiklassa toteuttamaan analyyttisiä määrityksiä ja aistinvaraisia arviointeja, jotta he voisivat kuvata viiniään tma-laatuviinin nimikkeellä, kyseisessä säännöksessä ainoastaan asetetaan tuottajille tällaisia tutkimuksia koskeva velvollisuus eikä täsmennetä sitä, milloin ne on suoritettava. Komissio on suullisessa käsittelyssä todennut tältä osin, että viinintuottajavaltioissa tällaiset tutkimukset on suoritettava ennen pullotusta ja/tai sen jälkeen.

Lisäksi edellä mainitussa asetuksessa N:o 2048/89, joka sisältää yleisiä viinialalla suoritettavia tarkastuksia koskevia sääntöjä, säädetään useista tarkastuksista tuotannon ja kaupan pitämisen eri vaiheiden kuluessa. Viinilainsäädäntöön kohdistuvien rikkomusten ehkäisemiseksi kyseisessä säännöksessä nimittäin annetaan komission virkamiesten tehtäväksi "toimia yhteistyössä jäsenvaltioiden tarkastuksia viinialalla suorittamaan valtuuttamien viranomaisten kanssa" (1 artiklan 1 kohta). Kyseisen asetuksen 8 artiklassa säädetään lisäksi horisontaalisen yhteistyön muodoista kansallisten tarkastusviranomaisten välillä, koska siinä säädetään, että jonkin jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen perustellusta pyynnöstä sen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen, jossa viini on, "on suoritettava tai annettava suoritettavaksi erityisvalvontaa tai tarkastuksia haluttujen tavoitteiden saavuttamiseksi" (8 artiklan 2 kohta). Pyynnön esittävä toimivaltainen viranomainen voi yhteisymmärryksessä sen viranomaisen kanssa, jolle pyyntö on esitetty, lähettää omia tarkastajiaan siihen jäsenvaltioon, jossa viini on, tehtävänään hankkia viinilainsäädännön soveltamiseen liittyviä tietoja tai toteuttamaan tarkastustoimia (8 artiklan 4 ja 5 kohta). Mainitut tarkastajat voivat tältä osin "pyytää toisen jäsenvaltion toimivaltaista laitosta ottamaan näytteitä" saadakseen ne myöhemmin haltuunsa analyysejä varten (12 ja 13 artikla).

Tuotantojäsenvaltion ulkopuolella markkinoille saatetun viinin tarkastuksista on säädetty myös edellä mainitussa asetuksessa N:o 2392/89.[18] Kyseisen asetuksen 42 artiklassa säädetään, että "toimivaltaiset viranomaiset voivat — — kunkin jäsenvaltion antamia menettelyn yleisiä sääntöjä noudattaen vaatia pullottajalta tai

18 — Ks. alaviite 2.

jakeluun osallistuneelta, joko kuvauksessa tai esittelyssä mainitulta henkilöltä todistusta sellaisista kuvaukseen ja esittelyyn käytettyjen merkintöjen oikeudesta, jotka koskevat kyseisen tuotteen tai tämän valmistukseen käytetyn tuotteen luonnetta, ominaispiirteitä, laatua, koostumusta, alkuperää tai lähtöisyyttä". Kyseistä todistusta koskevan pyynnön voi tehdä sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, johon pullottaja on sijoittautunut, tai muun jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen. Viimeksi mainitussa tapauksessa kyseisen viranomaisen "on annettava sen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jonne — — pullottaja — — on sijoittautunut, kaikki ne tarpeelliset tiedot, joiden perusteella viimeksi mainittu voi vaatia kyseisiä todisteita". "Jos toimivaltaiset viranomaiset toteavat, ettei tällaista todistusta ole esitetty, ei kyseisiä merkintöjä pidetä tämän asetuksen mukaisina".

Asetus N:o 2238/93 [19] sisältää lopuksi useita yhdenmukaisia sääntöjä, jotka koskevat asiakirjoja, joiden on seurattava viinituotteita yhteisön alueella. Kyseisen asetuksen 3 artiklan 1 kohdassa säädetään, että "viinialan tuotteiden kuljetuksia suorittavien tai toimeksiantavien — — on laadittava omalla vastuullaan kuljetuksen mukana seuraava asiakirja, jäljempänä saateasiakirja". Tämän asiakirjan "katsotaan todistavan tma-laatuviinien alkuperänimityksen tai maantieteelliseen kuvaukseen oikeutettujen pöytäviinien lähtöisyysmerkinnän" silloin, kun "toimivaltainen viranomainen todistaa — — maininnat oikeaksi leimallaan, päiväyksellä ja vastuuhenkilön allekirjoituksella tapauksen mukaan" (7 artiklan 1 kohdan c alakohta). Lisätietoja edellytetään silloin, kun viinialan tuotteita kuljetetaan pullottamattomina (3 artiklan 4 kohta), jolloin niitä "on helpompi käsitellä vilpillisesti kuin jo pullotettuja — — tuotteita" (kuudes perustelukappale).

29. Asiaa koskevan kansallisen lainsäädännön osalta asianosaisten ja muiden osapuolten toimittamista tiedoista ilmenee, että laatuviinien valvonnan ajankohtaa ja valvontaa koskevat menettelyt on tietyissä jäsenvaltioissa nimenomaisesti vahvistettu. Espanjan lainsäädännössä säädetään erityisesti, että laatuviineihin on kohdistettava aistinvaraisia ja analyyttisiä tutkimuksia (kuninkaan asetuksen nro 157/88 10 §:n 2 momentti). Rioja-viinin osalta on lisäksi säädetty, että sääntelyneuvosto suorittaa laadunvalvontaa erittäin tarkasti ennen alkuperänimityksen "calificada" myöntämistä (3.4.1991 tehdyn ministerin päätöksen 15 §). Näin ollen valtion alueella kuljetettujen viinien osalta valvonta on tiukkaa ja huomattavasti tarkempaa kuin se valvonta, joka kohdistuu maan ulkopuolelle kuljetettuun pullottamattomaan viiniin. [20] Asianosaisten ja muiden osapuolten suullisessa käsittelyssä esittämistä lausumista ilmenee lisäksi, että kaikissa

19 — Ks. alaviite 2.

20 — Italiassa viinien alkuperänimityksiä koskevasta uudesta järjestelmästä 10.2.1992 annetun lain nro 164 13 §:ssä säädetään, että valvotulla ja taatulla alkuperänimityksellä varustettujen viinien (DOCG) "aistinvaraista tutkimusta on suoritettava erittäin pullotusvaiheen aikana" (Gazzetta Ufficiale di Repubblica Italiana nro 47, 26.2.1992, s. 3).

jäsenvaltioissa ei ole säädetty maahantuodun viinin laadun järjestelmällisestä valvonnasta.[21] Asia on näin esimerkiksi Belgiassa. Belgian hallituksen asiamies on itse asiassa myöntänyt, että se valvonta, jota kohdistetaan Belgian alueella myytäviin viineihin, on sitä valvontaa, josta asetuksessa N:o 2238/93 on säädetty viinien kuljetusten osalta, ja että valvonta perustuu yksinomaan viinien kirjanpidolliseen ja määrälliseen valvontaan ja yleisesti määriteltyyn "hygieniaa" koskevaan valvontaan: kyse on näin ollen valvonnasta, joka ei millään tavalla liity tuotteen enologisiin ominaispiirteisiin ja jolla ei näin ollen voida antaa tuottajille ja kuluttajille minkäänlaisia takeita viinin laadun osalta.

30. Toiseen jäsenvaltioon vietyyn viiniin ei näin ollen asetuksen N:o 823/87 13 artiklassa tarkoitettua tuottajamaiden suorittamaa pakollista valvontaa lukuun ottamatta välttämättä kohdistu muuta laadunvalvontaa ennen sen myymistä kuluttajille. Näin ollen on tehtävä se päätelmä, että yhteisön oikeuden nykytilassa tuontivaltion viranomaisilla ei ole velvollisuutta vaan ainoastaan mahdollisuus toteuttaa yleistä ja erityistä valvontaa, joka koskee pullottamattomana maahantuodun ja paikan päällä pullotettavan viinin laatua.

31. Tässä vaiheessa nousee esille kysymys siitä, onko tuotantoalueella tapahtuva pullotus vielä nykyään ainoa tae siitä, että viinillä on kulutukseen saatettaessa sille kuuluvat erityisominaisuudet tai ainakin siitä, etteivät nämä ominaisuudet muutu viiniä pullotettaessa. On varmaa, että pullotustoimenpiteiden toteuttaminen pullotusalueella on tärkeää sen takaamiseksi, että viinillä on sen alkuperään liitetyt ominaisuudet ja ominaispiirteet. On riittävää todeta, että kuten Espanjan hallitus on maininnut, silloin, kun pullottaminen suoritetaan tuotantopaikalla, viiniin ei tarvitse kohdistaa sellaisia monimutkaisia toimenpiteitä, jotka sitä vastoin ovat välttämättömiä sellaisten muutosten korjaamiseksi, joita viinille aiheutuu viennin yhteydessä. Vaikka viiniä kuljetetaan tuotantoalueen sisällä, sen lisäksi, että viinin muuttumista koskeva vaara on pienempi tuotantopaikan ja pullotuspaikan lyhyen välimatkan takia (Riojan alueella enimmäisvälimatka on vastaajana olevan jäsenvaltion toimittamien tietojen mukaan 100 kilometriä, mitä muut osapuolet eivät ole kiistäneet), viinin mahdollinen muuttuminen kuitenkin havaittaisiin kaikissa tapauksissa sellaisten tiukkojen tarkastusten ansiosta, joita viiniin kohdistetaan ennen kuin sille voidaan antaa Riojan alkuperänimitys "calificada".[22] On vielä

21 — Komissio on esittänyt tämän huomautuksen perustellakseen sitä, että se on muuttanut kantaansa asiassa Delhaize. Komissio toteaa, että "viinituotteiden kuljetusten mukana seuraavista asiakirjoista sekä asiaan liittyvien rekistereiden pidosta annetulla asetuksella N:o 2238/93 luotu valvontajärjestelmä ei takaa eikä suojaa pullottamattomana kuljetetun viinin laatua tai sen alkuperäistä identiteettiä tai tilaa, koska kyseisen järjestelmän mukaan suoritettava valvonta perustuu yksinomaan kuljetettuja määriä koskevien asiakirjojen valvontaan, mikä käytännössä ilmenee pääasiallisesti verovalvontana".

22 — Tämän lisäksi on vielä todettava, että asetuksen N:o 823/87 15 a artiklan nojalla tuottajajäsenvaltiot voivat sellaisten tarkastusten jälkeen, jotka toteutetaan tarvittaessa kuljetuksen jälkeen, luokitella Rioja-viinin kaltaisen laatuviinin pöytäviiniksi.

tutkittava, voidaanko tällaisella tilanteella perustella velvollisuus, jonka mukaan pullotus voidaan suorittaa yksinomaan tuotantoalueella, jotta viinistä voitaisiin käyttää laatuviinin nimitystä. Vastaus tähän kysymykseen voi olla ainoastaan myöntävä sellaisten syiden perusteella, joihin palaan jäljempänä. Todellisuudessa on katsottava, että ottaen huomioon sen tosiasiallisen vaaran, että viinin laatu ja sen ominaisuudet muuttuvat kuljetettaessa sitä pitkiä matkoja ja suoritettaessa pullotustoimenpiteitä muualla kuin tuotantoalueella, ja *erityisesti* sen, että yhteisön lainsäädännössä ei velvoiteta kohdistamaan kyseiseen tuotteeseen riittäviä tarkastuksia pullotusmaassa ja että tällaisia tarkastuksia ei ainakaan kaikissa maissa suoriteta asianmukaisella tavalla, tuottajavaltion on voitava omien laatuviiniensä suojelemiseksi vapaasti päättää, että laatunimitystä voidaan käyttää ainoastaan sellaisista viineistä, joiden tuotanto- ja pullotusvaiheet tapahtuvat ainoastaan sellaisella alueella, jonka osalta on olemassa varmuus siitä, että kaikki näihin vaiheisiin liittyvät toimenpiteet suoritetaan kaikkien taiteen sääntöjen mukaisesti, mitä voidaan kohtuudella olettaa silloin, kun toimenpiteet suoritetaan tuotantoalueella tuottajien eli sellaisten toimijoiden valvonnassa, joilla on ensisijainen intressi tuotteen laadun takaamiseksi. Tämä päätelmä ei ilmeisesti poikkea siitä, mitä yhteisöjen tuomioistuin on todennut asiassa C-315/88, Bagli Pennacchiotti, 27.3.1990 (Kok. 1990, s. I-1323) antamassaan tuomiossa lainsäätäjän asettaman sellaisen velvollisuuden osalta, joka koskee laatuviinien valmistustoimenpiteitä alkuperäalueella. Kyseisessä tuomiossa asetusta N:o 823/87 on tulkittu siten, että siinä asetetaan velvollisuus, jonka mukaan "kaikki toimenpiteet ja varastointi, jotka koskevat valmisteilla olevia viinituotteita ja jotka eivät vielä ole saaneet tma-laatuviinin tai tma-laatukuohuviinin määreitä, toteutetaan määritellyn tuotantoalueen sisällä". [23]

32. Voi vaikuttaa siltä, että yhteisöjen tuomioistuin on Delhaize-tapauksessa omaksunut uuden lähestymistavan, joka ei ole yhteensopiva nyt esittämäni kannan kanssa, mutta kun asiaa tarkastellaan lähemmin, voidaan huomata, että tämä epäjohdonmukaisuus on ainoastaan näennäistä. Kuten olen jo todennut, yhteisöjen tuomioistuin tyytyi kyseisessä tuomiossa todellisuudessa arvioimaan asiaa ottaen huomioon ne seikat, joita asianosaiset olivat esittäneet. Nykyään tilanne on kuitenkin muuttunut. Oikeudenkäyntiaineistoon sisältyy lukuisia toisiaan tukevia teknisiä tietoja, jotka koskevat kuljetus- ja pullotustoimenpiteiden vaikutusta viinin laatuun, ja tosiseikkoihin perustuvia täsmällisiä ja erityisesti Belgiaa koskevia tietoja valvonnan toteuttamisesta pullotettaessa viiniä tuontipaikalla. Näiden tietojen perusteella voidaan käsiteltävänä

23 — Kok. 1990, s. I-1323. On kiintoisaa huomata, että kyseisessä asiassa esittämässään ratkaisuehdotuksessa julkisasiamies, joka oli komission kanssa samaa mieltä, täsmensi, että "mahdollinen siirtäminen pois 'määritellyltä alueelta' voidaan toteuttaa vasta sitten, kun rypäleiden muuttuminen tavalliseksi viiniksi tai kuohuviiniksi on *kokonaan* päättynyt, eli — — kypsymisajan jälkeen, jotta viini ei tämän takia menettäisi oikeuttaan merkintään tma-laatuviini tai tma-laatukuohuviini" (15 kohta). Totean, että alkuperänimityksellä varustettujen espanjalaisten viinien kypsymisajan (crianza) osalta 22.2.1988 annetun kuninkaan asetuksen 2 §:n a momentissa on säädetty, että vaadittu vähimmäisaika on kaksi vuotta ja että tänä aikana viinin on "oleiltava" puutynnyreissä tai osan tästä ajasta pulloissa. "Calificada" -alkuperänimityksellä varustetun Rioja-viinin osalta on säädetty samanlainen menettely 3.4.1991 tehdyn ministerin päätöksen mukaisesti (13 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa Bagli Pennacchiotti annetun tuomion kanssa samansuuntaisesti tulkinnut asiassa 311/87, Goldenes Rheinhessen, tuomio 18.10.1988 (Kok. 1988, s. 6295) antamassaan tuomiossa suppeasti viinien ja rypäleen puristemehujen kuvausta ja esittelyä koskevista yleisistä säännöistä 5 päivänä helmikuuta 1979 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 355/79 (EYVL L 54, s. 99) säännöstä ja todennut, että merkinnän "Erzeugerabfüllung" (tuottajien pullottama) käyttämisen "edellytyksenä on se, että kaikki toimenpiteet suoritetaan [tuottajan] tehokkaan johdon ja tiiviin ja jatkuvan valvonnan alaisena ja yksinomaisella vastuulla".

olevassa asiassa päätyä arvioon, joka eroaa siitä arviosta, johon edellisen ennakkoratkaisumenettelyn erityisessä asiayhteydessä päädyttiin.

b) Muualla kuin tuotantoalueella tapahtuvan pullottamisen seuraukset laatuviinien maineen kannalta

33. Perustellakseen Rioja-viinin vientiin kohdistuvia rajoittavia toimenpiteitä Espanjan hallitus korostaa paitsi sitä vaaraa, joka liittyy tuotteen laadun muuttumiseen sen takia, että sitä kuljetetaan säiliöissä pitkiä matkoja — olen tähän mennessä käsitellyt juuri tätä oikeusriitaan liittyvää seikkaa — myös sitä, että "calificada"-alkuperänimityksellä merkityn sellaisen Rioja-viinin liikkeelle laskeminen, joka on pullotettu kyseisen alkuperäalueen ulkopuolella ja jolla ei näin ollen ole samalla nimityksellä varustetun perinteisen Rioja-viinin erityisominaisuuksia, vaarantaisi kyseisen viinin nykyisen maineen. Vastaajana oleva jäsenvaltio toteaa tältä osin, että Rioja on viini, joka on suunnattu erityiselle asiakaskunnalle ja jota ei näin ollen voida pitää kaupan ilman, että varmistetaan sen perinteisen tuotantomenetelmän noudattaminen, jonka viimeinen vaihe on alkuperäalueella tapahtuva pullottaminen. Tästä seuraa, että Espanjan lainsäädännön tarkoituksena on suojella kyseisen viinin nimitystä ja samalla tähän liittyvää teollista ja kaupallista omaisuutta koskevaa oikeutta, joka Rioja-alueen tuottajilla on.

Oikeudenkäynnin muut osapuolet eivät kiistä sitä, että Rioja-viinillä on erityinen maine kuluttajien keskuudessa, mutta ne esittävät muita väitteitä osoittaakseen, että muualla kuin tuotantoalueella tapahtuvalla pullottamisella ei ole vaikutusta tähän maineeseen. Belgian hallitus huomauttaa, että tämä maine perustuu paitsi kyseisen viinin laatuun, johon päästään noudattamalla erityisiä tuotantoa koskevia määräyksiä, jotka ovat tiukempia kuin pöytäviinin tuotantoa koskevat määräykset, mutta myös siihen, että viinikauppiaat ovat pitkään uhranneet aikaa ja rahaa, jotta kuluttajat oppisivat tuntemaan ja arvostamaan kyseistä viiniä. Yhdistynyt kuningaskunta väittää puolestaan, että Rioja-viinin maine on kehittynyt aikana, jolloin viiniä vietiin pullottamattomana, mistä seuraa se, että Riojan nimi yhdistetään viiniin, joka on peräisin Riojan alueelta mutta jota ei välttämättä ole pullotettu siellä.

34. Espanjan hallituksen puolustuksessaan esittämä viittaus Rioja-viinin maineeseen kiinnittää huomion sellaisen erityisen intressin olemassaoloon, joka liittyy tuotteen määrättyihin ominaisuuksiin ja jota suojellaan ainoastaan osittain yhteisön oikeuden säännöksillä, jotka koskevat alkuperänimitystä ja yksinoikeutta sen käyttöön koskevia toimenpiteitä. Tarkastelen näin ollen jäljempänä ensinnäkin sitä, mikä on kyseisen tuotteen erityinen maine, ja sen jälkeen sitä, voidaanko ja missä rajoissa yhteisön oikeudella taata Rioja-laatuviinin maineen suojelu, ja lopuksi sitä, voidaanko ja missä määrin kyseinen kansallinen lainsäädäntö perustella perustamissopimuksen 36 artiklan mukaisesti sillä perusteella, että siihen sisältyy toimenpide, jolla suojellaan Riojan alkuperänimitystä.

35. Ensimmäisen seikan osalta ei nähdäkseni ole epäilystäkään siitä, että Rioja on viini, joka on laatunsa ja luotettavuutensa puolesta tarkoitettu erityisen vaativalle asiakaskunnalle. Nimityksellä "denominación de origen calificada" voidaan tosiasiassa kuvata hyvälaatuisia viinejä, joiden kaikki tuotantovaiheet, pullottaminen mukaan lukien, on toteutettu tuottajan johdolla ja tämän valvonnassa. Tämän vahvistavat ne tiukat määräykset, joita tuottajien on noudatettava voidakseen käyttää kyseistä nimitystä. Tältä osin on muistettava, että komission toimittamien tietojen mukaan ainoastaan 10:tä prosenttia Euroopan yhteisössä viedystä viinistä koskee velvollisuus pullottaa se tuotantoalueella. Ottaen huomioon kyseisten viinien maine ei voida sulkea pois sitä, että tällä seikalla on tekemistä sen erottavan tunnuksen kanssa, jolla ne yksilöidään, ja käsiteltävänä olevassa asiassa siis pulloihin kiinnitetyssä etiketissä olevan alkuperänimityksen kanssa. Ottaen huomioon, että alkuperänimityksen tarkoituksena on paitsi osoittaa se paikka, josta viini on peräisin, myös suojella sitä mainetta, jonka tietty tuote on saavuttanut markkinoilla, sellaista oikeutta kyseisen maineen säilyttämiseen, johon vastaajana oleva valtio on vedonnut, on pidettävä suojelemisen arvoisena yhteisön oikeusjärjestyksessä.

Espanjan hallitus esittää käytännössä tämän näkemyksen kun se toteaa, että alkuperänimityksellä on kaksi pääasiallista tarkoitusta, eli a) taata se, että määrätyltä maantieteelliseltä alueelta peräisin olevalla tuotteella on tietyt ominaisuudet ja että se vastaa julkisen vallan asettamia laatumääräyksiä ja b) kieltää yksinoikeuden myöntämisen avulla se, että muiden alueiden tuottajat käyttävät kyseistä nimitystä ja käyttävät näin ollen hyväkseen nimitykseen liitettyä hyvää mainetta. Komissio toteaa lisäksi, että alkuperänimityksen tehtävää, joka perustuu takeeseen tuotteen alkuperästä ja laadusta, ei voida täyttää kokonaisuudessaan, jos nimityksen käyttöoikeuden haltijan teolliseen omaisuuteen liittyvää oikeutta ei suojella; tämä oikeus on osa alkuperänimityksen haltijan kaupallista omaisuutta ja näin ollen myös hänen mainettaan.

Pidän perusteltuina niitä väitteitä, joilla pyritään osoittamaan, että alkuperänimitys on väline, jolla pyritään suojelemaan tietyn tuotteen mainetta ja että sitä on suojeltava myös tältä osin. Tuotteen mainetta ei nimittäin voida erottaa sen tunnuksen kuuluisuudesta ja arvosta, jolla tuote pyritään erottamaan ja joka on se tekijä, jolla tuote yksilöidään markkinoilla. Näin ollen kyseisen erottavan tunnuksen suojelu on keino suojella tätä mainetta. On muistettava, että jo kuuluisassa asiassa Hoffmann-Laroche vuonna 1978 antamassaan tuomiossa [24] yhteisöjen tuomioistuin totesi tavaramerkin — joka alkuperänimityksen tavoin on erottava tunnus — osalta, että "tavaramerkkioikeuden ydinsisältönä on erityisesti se, että tavaramerkin haltijalle annetaan yksinoikeus tavaramerkin käyttämiseen — — ja että tavaramerkin haltijaa suojataan sellaisilta kilpailijoilta, jotka haluaisivat käyttää väärin tavaramerkin asemaa ja *mainetta* myymällä tuotteita, jotka on asiattomasti varustettu tällaisella tavaramerkillä" (7 kohta). On selvää, että vastaava tuotteen maineen suojelu on tunnustettava sellaiselle viinintuottajalle, joka

24 — Asia 102/77, tuomio 23.5.1978 (Kok. 1978, s. 1139, erityisesti 7 kohta; Kok. Ep. IV, s. 107).

on saanut oikeuden käyttää alkuperänimitystä. Myös asiassa Exportur antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin piti erottavan tunnuksen mainetta asiaankuuluvana ja suojelemisen arvoisena seikkana. Yhteisöjen tuomioistuin totesi, että "sellaisista tuotteista käytettävien maantieteellisten nimien — yleisesti lähtöisyysmerkinnöiksi kutsuttujen nimitysten — joiden erityismaun ei voida osoittaa olevan peräisin maaperästä ja joita ei ole valmistettu viranomaisen toimenpiteellä määrättyjen laatuvaatimusten ja valmistusstandardien mukaisesti — *voi kuitenkin olla hyvä maine kuluttajien keskuudessa, ja lisäksi ne voivat olla niissä mainittuihin paikkoihin sijoittautuneille valmistajille tärkeä keino hankkia asiakkaita*". Yhteisöjen tuomioistuin teki tästä sen päätelmän, että maantieteellisiä nimiä "on suojattava".[25] Samalla tavalla yhteisöjen tuomioistuin totesi "sampanjamenetelmää" koskevassa tuomiossaan, että alkuperänimityksen tai lähtöisyysmerkintöjen tavoitteen toteuttamisen kannalta on olennaista, että "tuottaja ei voi oman tuotteensa osalta hyötyä sellaisesta maineesta, jonka jonkin muun alueen tuottajat ovat luoneet samankaltaiselle tuotteelle".[26]

36. Kantajana oleva jäsenvaltio huomauttaa, että jotta Rioja-viinin mainetta ei vahingoitettaisi, olisi riittävää ilmoittaa etiketissä, että viini on pullotettu muualla kuin tuotantoalueella. Tähän näkemykseen ei voida kuitenkaan yhtyä. Kuten Espanjan ja Italian hallitukset toteavat, tällä maininnalla olisi juuri päinvastainen vaikutus, koska se merkitsisi tuotteen maineen vaarantamista. Tällainen epäedullinen lopputulos vaikuttaa väistämättömältä silloin, kun kyseessä ovat sellaiset tavarat kuin Rioja-viini, jolla on erityisominaisuuksia ja tuotanto tapahtuu useisiin erityisjärjestelmiin sisältyviä määräyksiä noudattaen. Kuten Italian hallitus huomauttaa, kuluttajassa saatettaisiin herättää epäilys siitä, että kyse on muusta viinistä kuin nimityksellä "denominación de origen calificada" varustetusta Rioja-viinistä tai ainakin heikompilaatuisesta viinistä — kuten edellä on todettu — ja johtaa näin ollen alkuperänimityksellä varustettujen tuotteiden erityisyyttä ja yhtenäisyyttä koskevan periaatteen vastaisesti kaksien erillisten markkinoiden syntymiseen. Ensimmäiset markkinat olisivat sellaisen Rioja-viinin markkinat, joka on varustettu alkuperänimityksellä sekä tuotettu ja pullotettu samalla alueella, ja toiset markkinat taas sellaisen Rioja-viinin markkinat, joka myös on varustettu alkuperänimityksellä mutta johon on kohdistettu erilaisia toimenpiteitä kuin tavanomaisessa tuotantoprosessissa ja lisäksi vähemmän tiukkaa valvontaa kuin alkuperäalueella pullotettuun viiniin. Tämän arvion vahvistamiseksi on todettava, että edellä mainitussa asiassa Exportur antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että etiketti, jossa ilmaistaan tuotteen alkuperäpaikka (sellaisena kuin siitä on säädetty kuluttajalle myytäväksi tarkoitettujen elintarvikkeiden merkintöjä, esillepanoa ja mainontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 18 päivänä joulukuuta 1978 annetussa neuvoston direktiivissä 79/112/ETY (EYVL 1979, L 33,

25 — Asia C-3/91, Exportur, tuomio 10.11.1992 (Kok. 1992, s. I-5529, erityisesti 28 kohta; Kok. Ep. XIII, s. 161); ks. myös asiassa 12/74, komissio v. Saksa, 20.2.1975 annettu tuomio (Kok. 1975, s. 181; Kok. Ep. II, s. 449), johon on vedottu myös tässä asiassa ja jossa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että "siinä määrin kuin näitä nimityksiä suojataan oikeudellisesti, niiden on täytettävä tämän suojan tavoitteet. Erityisesti on tarpeen varmistaa paitsi asianomaisten tuottajien etujen suojaaminen vilpillistä kilpailua vastaan, myös kuluttajien suojaaminen harhaanjohtavilta merkinnöiltä" (7 kohta) ja julkisasiamies Ruiz-Jarabo Colomerin 24.6.1997 asiassa C-317/95, Canadane Cheese Trading ja Kouri, esittämä ratkaisuehdotus (tuomio 8.8.1997, Kok. 1997, s. I-4681).

26 — Asia C-306/93, SMW Winzersekt, tuomio 13.12.1994 (Kok. 1994, s. I-5555). Asiassa oli kyse kuohuviinien ja hiilihapotettujen kuohuviinien kuvausta ja esittelyä koskevista yleisistä säännöistä 13 päivänä heinäkuuta 1992 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2333/92 tietyn säännöksen lainmukaisuuden tutkimisesta.

s. 1) ei riitä suojelemaan sellaisen maantieteellisen nimityksen mainetta, jolla on "hyvä maine", silloinkaan, kun kyseisellä merkinnällä voidaan erotella riidanalainen tuote siitä tuotteesta, joka notorisesti liitetään määriteltyyn maantieteelliseen nimitykseen. Samalla tavalla yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa Bristol-Myers Squibb ym. antamassaan tuomiossa, joka koski lääkkeiden uudelleen pakkaamista muun kuin tavaramerkin haltijan toimesta, että viimeksi mainittu voi estää kolmannen osapuolen toimesta tapahtuvan uudelleen pakkaamisen, jos ilmenee, että tavaramerkin maineelle ja siten myös sen haltijan maineelle saattaa aiheutua vahinkoa uudelleen pakatun tuotteen ulkoasusta (75 kohta), vaikka pakkauksessa olisikin merkintä siitä, kuka tuotteen on pakannut uudelleen. [27]

37. Siihen arviointiin, joka koskee sitä, onko yhteisön oikeusjärjestyksessä erityisiä säännöksiä tavasta, jolla voidaan suojella laatuviinien alkuperänimitysten mainetta, liittyvän viimeisen näkökohdan osalta on todettava, että asiaa koskevat säännökset eivät koske nyt tarkasteltavana olevan kaltaista tapausta. Tma-laatuviinejä koskeva edellä mainittu asetus N:o 823/87 sisältää tosiasiassa ainoastaan järjestelmän, joka koskee välttämättömiä edellytyksiä sille, että viiniä voitaisiin pitää laatuviininä, mutta siinä ei ole mitään sääntöä, joka koskisi alkuperänimitysten sellaista väärinkäyttöä, josta voisi olla kyse nyt käsiteltävässä asiassa. Edes maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden maantieteellisten merkintöjen ja alkuperänimitysten suojasta annettu asetus N:o 2081/92 [28] — jota, kuten tiedämme, ei sovelleta viinialaan (ks. 1 artiklan 1 kohdan toinen alakohta) — ei sisällä erityisiä säännöksiä, jotka koskisivat sellaista vahinkoa, jota tuotteen maineelle voi aiheutua tuotantoa ja pakkausta koskevien sääntöjen noudattamatta jättämisestä. Asetuksen 13 artiklan 1 kohdassa tyydytään määrittelemään sellaiset tapaukset, joissa henkilöt käyttävät nimitystä luvattomasti, eikä oteta mitenkään huomioon nyt käsiteltävänä olevan kaltaista tapausta, jolle on ominaista se, että henkilö, jolla ei ole oikeutta käyttää nimitystä, kohdistaa tuotteeseen toimenpiteitä — jotka ovat sellaisia, että vaikka viiniä vievä yritys hyväksyisi ne, ne saattaisivat kuitenkin muuttaa tuotteen laatua ja vaarantaa sen maineen — ennen kuin se myydään lopulliselle kuluttajalle. [29]

27 — Tarkemmin sanottuna yhteisöjen tuomioistuin toteaa kyseisissä yhdistetyissä asioissa C-427/93, C-429/93 ja C-436/93 11.7.1996 annetussa tuomiossa (Kok. 1996, s. I-3457), että "vaikka pakkauksessa olisikin merkintä siitä, kuka tuotteen on pakannut uudelleen, ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että tavaramerkin maine ja siten myös tavaramerkin haltijan maine saattavat kuitenkin kärsiä uudelleen pakatun tuotteen riittämättömästä ulkoasusta", että "tällaisissa tapauksissa tavaramerkin haltijalla on lainmukainen tavaramerkkioikeuden erityistehtävään liittyvä intressi estää tuotteen markkinoille saattaminen" ja että "sen arvioimiseksi, saattaako uudelleen pakatun tuotteen ulkoasu vahingoittaa tavaramerkin mainetta, on otettava huomioon tuotteen luonne ja ne markkinat, joille se on tarkoitettu myytäväksi" (75 kohta). Vastaavalla tavalla yhteisöjen tuomioistuin on asiassa C-349/95, Loendersloot, 11.11.1997 antamassaan tuomiossa (Kok. 1997, s. I-6227) todennut sellaisen kysymyksen osalta, joka koski viskipullojen luvatonta uudelleenmerkintää kolmannen osapuolen toimesta, että "perustamissopimuksen 36 artiklaa on tulkittava siten, että tavaramerkin haltija voi vedota oikeuteensa estääkseen muuta yritystä poistamasta ja sitten kiinnittämästä uudelleen tai korvaamasta tavaramerkin haltijan tavaramerkillä varustettuja etikettejä, jotka tavaramerkin haltija on kiinnittänyt yhteisön markkinoille saattamiinsa tuotteisiin, vaikka tällainen menettely merkitsee rajoitusta yhteisön sisäiselle kaupalle, jollei — — osoiteta, että uudelleenmerkintä ei muuta tuotteen alkuperäistä laatua [ja ettei] uudelleenmerkityn tuotteen ulkoasu ole sellainen, että se saattaisi vahingoittaa tavaramerkin ja sen haltijan mainetta — —" (50 kohta ja tuomiolauselma). Ks. myös asia C-377/95, Parfums Christian Dior, tuomio 4.11.1997 (Kok. 1997, s. I-6013, 42—45 kohta), joka koski ylellisyystuotteeseen liittyvän tavaramerkin haltijan oikeutta kieltää tavaramerkin käyttö.

28 — Neuvoston 14.7.1992 antama asetus (EYVL L 208, s. 1).

29 — Tietyntyyppisissä tma-laatuviineissä käytettyjen perinteisten täydennysmerkintöjen suojaa koskevista yksityiskohtaisista soveltamissäännöistä 24 päivänä huhtikuuta 1998 annetun komission asetuksen (EY) N:o 881/98 (EYVL L 124, s. 22) 4 artiklan 1 kohdassa komissio on säätänyt samankaltaisen suojelun muodosta "perinteisille täydennysmerkinnöille", joilla viitataan "tuotanto-, valmistus- tai vanhentamismenetelmään, laatuun, väriin tai viinityyppiin" (1 artiklan 2 kohta).

38. Ottaen tällaisessa tilanteessa huomioon kyseisen tuotteen ominaisuudet, sen maineen, jonka tuote on saanut markkinoilla ja sellaisessa johdetussa yhteisön oikeudessa säädettyjen erityistä suojaa koskevien säännösten puuttumisen, joka koskee laatuviiniin kohdistuvia sellaisia toimenpiteitä, joita toteuttaa muu yritys kuin viinin tuottaja ennen viinin myyntiä lopulliselle kuluttajalle, nyt käsiteltävinä olevien Espanjan säännösten kaltaisten kansallisten säännösten yhteensopivuutta yhteisön oikeuden kanssa voidaan tarkastella ottaen huomioon perustamissopimuksen 36 artiklassa tarkoitettujen yleisten etujen suojelua koskeva vaatimus ja erityisesti se intressi alkuperänimityksen mukaiseen käyttöön, joka perustuu Riojan alueen tuottajina olevien yritysten teollista ja kaupallista omaisuutta koskevaan oikeuteen. Tätä tulkintaa tukee viimeaikainen asiassa Consorzio per la tutela del Gorgonzola annettu tuomio, jossa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että perustamissopimuksen 30 ja 36 artiklan, joiden vastaista ei ole soveltaa jäsenvaltioiden välillä lähtöisyysmerkintöjen ja alkuperänimitysten suojasta tehdyn sopimuksen määräyksiä, "vastaista ei voi sitä suuremmalla syyllä olla se, että jäsenvaltiot toteuttavat asetuksen N:o 2081/92 nojalla rekisteröityjen — — nimitysten suojaamiseksi tarvittavia toimenpiteitä"; sama koskee näin ollen myös alkuperänimityksiä. [30]

39. Ottaen huomioon Rioja-viinin maineen ja sen vahingon, joka kyseiselle maineelle voi aiheutua siitä, että alkuperänimitystä "calificada" käytetään sellaisesta viinistä, jota ei ole pullotettu alkuperäalueella, ja ottaen myös huomioon sen, ettei yhteisön oikeudessa ole erityisiä suojelua koskevia säännöksiä, joilla voitaisiin vastata nyt käsiteltävänä olevan kaltaiseen tilanteeseen, on nähdäkseni katsottava, että Espanjan lainsäädäntö, jossa asetetaan velvollisuus, jonka mukaan alkuperänimityksellä "calificada" varustettu viini on pullotettava paikan päällä, ja joka näin ollen on perustamissopimuksen 34 artiklassa tarkoitettu viennin määrällistä rajoittamista vaikutuksiltaan vastaava toimenpide, on 36 artiklan nojalla perusteltu toimenpide, koska sen tarkoituksena on teollisuuden ja kaupallisen omaisuuden suojelu ja erityisesti Riojan alkuperänimityksen "calificada" käyttämistä koskevan yksinoikeuden ja siihen liittyvän, tuotteen maineen säilyttämistä koskevan oikeuden suojelu.

Perustamissopimuksen 5 artiklan rikkominen

40. Sen kanneperusteen osalta, joka koskee sitä, että Espanjan kuningaskunta on rikkonut perustamissopimuksen 5 artiklaa, Belgian hallitus väittää, että vastaajana oleva jäsenvaltio on loukannut perustamissopimuksen 5 artiklassa tarkoitettua lojaalia yhteistyötä koskevaa periaatetta, koska se ei ole toteuttanut tarvittavia toimenpiteitä noudattaakseen perustamissopimuksen 34 artiklaa, sellaisena kuin yhteisöjen tuomioistuin on tulkinnut sitä Delhaize-tapauksessa.

Kaikki tietävät, että kun on olemassa tulkitseva tuomio, josta ilmenee, että jokin kansallinen lainsäädäntö on ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa, kunkin jäsenvaltion on toteutettava kaikki toimenpiteet lainsäädäntönsä saattamiseksi yhteisön oikeusjärjestyksen mukaiseksi seuraamalla sitä, mitä yhteisöjen tuomioistuimen tuomiossa on todettu.

30 — Asia C-87/97, tuomio 4.3.1999 (Kok. 1999, s. I-1301, erityisesti 20 kohta).

Nyt käsiteltävässä asiassa kantajana oleva jäsenvaltio vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Espanjan kuningaskunta on jättänyt noudattamatta velvoitteitaan, koska se ei ole toteuttanut toimenpiteitä, joilla se poistaisi yhteisön oikeuden ja kansallisen oikeuden välisen ristiriidan, sellaisena kuin se ilmenee Delhaize-tapauksen tuomiolauselmasta ja perusteluista. Tällaisen ristiriidan toteamiseksi on otettava huomioon yhteisön oikeuden tulkinta, joka ilmenee ennakkoratkaisupäätöksen sanamuodosta, ja kaikki tosiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka siitä huolimatta, että niitä ei ole tarkasteltu aikaisemmassa oikeudenkäynnissä, ovat merkityksellisiä käsiteltävänä olevan kanteen aineellisen ratkaisun kannalta. Koska yhteisöjen tuomioistuin on vuoden 1992 tuomiossaan antanut ratkaisun sellaisten tietojen perusteella, jota osapuolet ovat sille toimittaneet, ja ottaen huomioon ennakkoratkaisukysymyksessä esitetyt oikeudelliset perusteet, arvioitaessa käsiteltävänä olevassa asiassa perustamissopimuksen 170 artiklan nojalla nostettua kannetta, jossa vaaditaan toteamaan, että jäsenvaltio on jättänyt noudattamatta velvoitteitaan, yhteisöjen tuomioistuimen on otettava huomioon kaikki sille toimitetut tiedot ja kaikki osapuolten esittämät näkökohdat siinäkin tapauksessa, että nämä tiedot ja näkökohdat tulevat sen tutkittaviksi ensimmäistä kertaa tässä oikeudenkäynnissä. Jos ennakkoratkaisumenettelyyn verrattuna ilmenee uusia seikkoja, ei voida sulkea pois sitä, että yhteisöjen tuomioistuin tutkittuaan kyseiset seikat ja arvioituaan niitä kokonaisuudessaan päätyy siihen tulokseen, että yhteisön oikeusjärjestyksen ja kansallisen lainsäädännön välillä ei ole ristiriitaa.

Käsiteltävänä olevassa asiassa on todettava, että vaikka Espanjan lainsäädäntöön sisältyy viennin määrällistä rajoittamista vaikutuksiltaan vastaava toimenpide, sitä on pidetty perustamissopimuksen 36 artiklan nojalla perusteltuna, koska sen tarkoituksena on suojella teollista ja kaupallista omaisuutta, joten yhteisön oikeusjärjestyksen ja sellaisen Espanjan lainsäädännön välillä, jossa säädetään Riojan alkuperänimityksellä "calificada" varustetun viinin pullottamisesta tuotantoalueella, ei ole ristiriitaa ja väitettä siitä, että Espanjan kuningaskunta olisi jättänyt noudattamatta yhteisön oikeuden mukaisia velvoitteitaan, mukaan lukien perustamissopimuksen 5 artiklasta johtuva velvoite, ei voida pitää perusteltuna.

Oikeudenkäyntikulut

41. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Käsiteltävänä olevassa asiassa Espanjan kuningaskunta on vaatinut Belgian kuningaskunnan velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Koska Belgian kuningaskunta on hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan Espanjan kuningaskunnalle työjärjestyksen 73 artiklan mukaisesti korvattaviksi katsottavat oikeudenkäyntikulut.

Työjärjestyksen 69 artiklan 4 kohdan mukaan komissio ja väliintulijoina olevat valtiot vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Ratkaisuehdotus

42. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

1) Hylkää Belgian kuningaskunnan nostaman kanteen perusteettomana

2) Velvoittaa Belgian kuningaskunnan korvaamaan Espanjan kuningaskunnalle korvattaviksi katsottavat oikeudenkäyntikulut.

3) Toteaa, että kukin väliintulijoista vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.